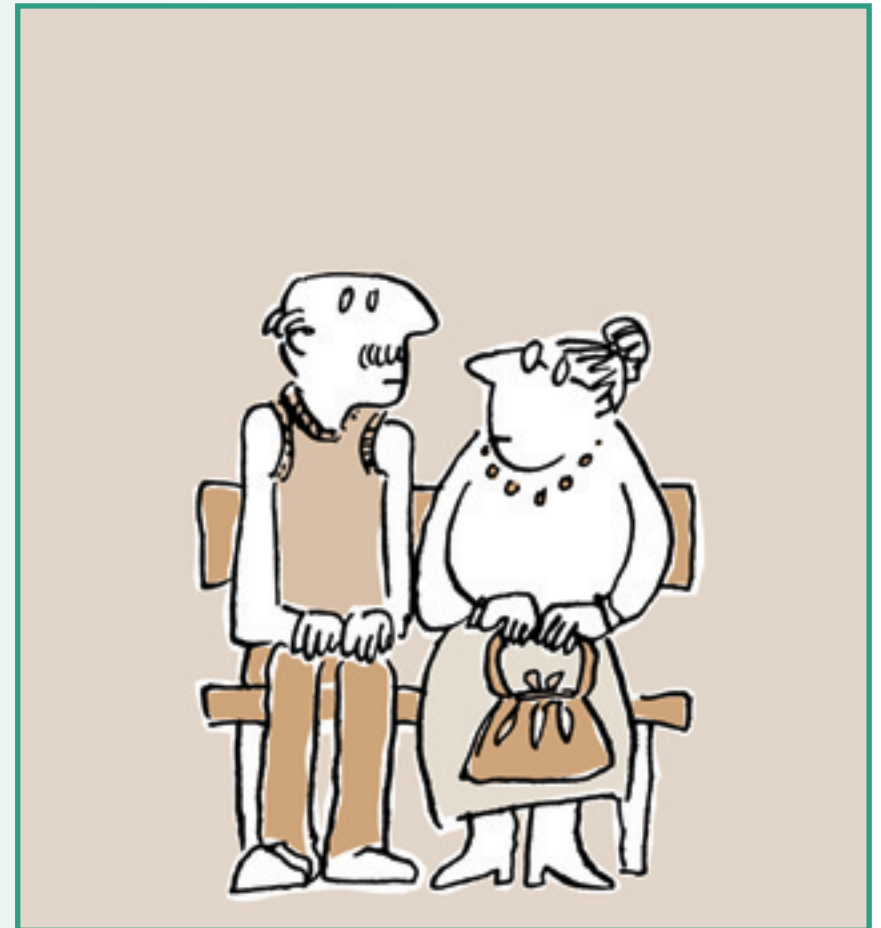

Az idősek a társadalomban

A modul szerzője: Vásárhelyi Judit

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

A 11. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. Ráhangelés, a feldolgozás előkészítése					
I/a Részlet Shakespeare: <i>Ahogy tetszik</i> c. drámájából					
A	A tanár vagy egy jó versmondó diák felolvassa a P1 mellékletben található Shakespeare-idézetet. 5perc	Az emberi élet szakaszainak művészi megidézése	Frontális munka – bemutatás		P1 (Drámarészlet)
I/b Ötszáz éves ikrek					
A	A diákok gyorsan hét csoportot alakítanak. Mind-egyik csoport kap egy kártyát, amelyik az emberi élet egy-egy szakaszát jellemzi a költő előzőleg meghallgatott szövegében. A feladatuk az, hogy találjanak valakit a mában, akire ráillik a szövegrészlet (lehet rokon, iskolatárs, tanár, híres ember), és mutassák be őt az osztálynak. 10 perc	A figyelem ráirányítása az időtlen változókra Analógiás gondolkodás Kreativitás Szóbeli kifejezőkészség	Csoportmunka – ötletbörze Csoportos szóforgó	D1 (Drámarészlet)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
II. Új tartalom feldolgozása					
II/a Idős emberek társadalomban					
A	A diákok ötletrohammal összegyűjtik az idősekkel kapcsolatban a közbeszédben, a médiában gyakran emlegetett problémákat. Az elhangzó ötletek a táblára kerülnek. Közösen csoportosítják ezeket témáik szerint. Sorra végighaladnak az egyes témákon, és eldöntik, hogy valóságosak-e ezek a problémák vagy sem. 15 perc	A sztereotípiákkal való szembenézés Véleményalkotás Kritikai gondolkodás	Frontális munka – ötletroham, irányított beszélgetés		P2 (Háttéranyag) Tábla, kréta
II/b A korfa tetején					
A	Az osztály háromfős csoportokra oszlik. (Ha az osztálylétszám nem osztható hárommal lehet néhány négyfős is.) Közösen kitöltik a D2 feladatlapot. A munka végeztével összevetik és pontosítják a megoldásokat. Önkéntes házi feladat: arra vállalkozó tanulók interjút készítenek a környezetükben élő sikeres idős emberekkel. (Itt van az első 45 perc vége.) 15 perc	Az eddigi ismeretek frissítése, újak fókuszba emelése Kommunikáció Információk rendszerezése	Csoportmunka – kerekasztal Csoportos szóforgó	D2 (Feladatlap)	P3 (Lehetséges válaszok)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A tanár egyenként felteszi a P3 melléklet kérdéseit, és közösen megbeszélik a lehetséges válaszokat. <i>(Itt van az első 45 perc vége.)</i> 15 perc	Az eddigi ismeretek frissítése, újak fókuszba emelése Szempontváltás	Frontális munka – megbeszélés tanári irányítással		P3 (Kérdések és válaszok)
II/b Különböző generációk egymás mellett					
A	Az előző órán feladatot vállaló tanulók bemutatják az interjúikat. Társaik reflektálnak a hallottakra, megvitatják a felvetődő gondolatokat. Példákat hoznak saját ismeretségi körükből arra, hogy az időskor is lehet boldog és tartalmas, a közvetlen környezet számára hasznos. 15 perc	A sikeres idős emberek példájának megértése Beleélés Véleményalkotás	Az egész osztály együtt – bemutatás, beszélgetés tanári moderálással	Az interjú bemutatásához szükséges technikai eszközök	P4 (Gondolatok)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
B	<p>Minden tanuló megkapja a Németh László-szöveget és a hozzá tartozó feladatlapot, amit önállóan kitölt.</p> <p>Ezután véletlenszerű módon 6 kiscsoport alakul. A csoporttagok megbeszélik a válaszaikat. Minden csoport választ egy-egy riportert, aki információkat gyűjt a többi csoporttól. Az 1. és 2. számú csoportból kijelölt két tanuló az első, a 3. és a 4. csoportból kijelöltek a második, az 5. és a 6. csoportból kijelöltek pedig a harmadik kérdésre adott válaszokat gyűjtik össze minden csoportból.</p> <p>A riporterpárok röviden összefoglalják az adott kérdésekre adott válaszokat az osztály számára. Míg ők dolgoznak, a csoportok helyben maradt tagjai a fiatalok és idősök jó kapcsolatára keresnek konkrét példákat.</p> <p>A három riporterpáros beszámol az osztálynak a jellemzőnek érzett válaszokról. Minden csoport ismertet egy-egy olyan konkrét esetet, amit különösen figyelemreméltónak talál.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>A különböző generációkról kialakított vélemények történelmi változásának megtagasztalása</p> <p>Empátia Problémaazonosítás Véleményalkotás</p> <p>Szövegalkotás</p>	<p>Egyéni feladat – szöveg értelmezése</p> <p>Csoportmunka – kerekasztal</p> <p>Csoportmunka – felfedező riportert</p> <p>Időkitöltő feladat: esetgyűjtés</p>	D3 (Szemelvény és feladatlap)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/c Az idősek társadalmi helyzete					
A	<p>A diákok egy olyan tárgyalást szimulálnak, amelyben mindig egy-egy háromtagú csoport vitázik egymással. A moderátor (a tanár vagy egy rátermett diák) felteszi a P5 melléklet valamelyik kérdését. Az egyik csoport az igenlő, a másik pedig a tagadó válasz mellett érvel 1-1 percig. Az osztály többi tanulója (az „esküdtszék”) előre meghatározott módon (például tapssal, lábdobogással vagy valamilyen kézjellel) mutatja ki, hogy melyik oldallal ért inkább egyet. Az ítéletet mindig a bíró (a tanár) mondja ki.</p> <p>Ezután jön a következő két hármas csoport, és a következő kérdés, és a gyakorlat hasonló módon folytatódik, míg el nem fogynak a kérdések, vagy le nem telik az idő.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>A fiatalok és az idősek magánya közötti különbségek mérlegelése</p> <p>Problémaazonosítás Kritikai gondolkodás Érvelés Szóbeli kifejezőkészség</p>	<p>Egész csoportos gyakorlat – bírósági tárgyalás</p>		P5 (Kérdések)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
B	<p>Az előzőekben együtt dolgozó munkacsoportok kapnak egy-egy csomagolópapírt és különböző színű filctollakat. A feladatuk az, hogy idős embereknek szóló, számukra pozitív üzenetet hordozó plakátot készítsenek. Az elkészült munkákat felteszik a falra. Minden plakát előtt ott marad a csoport egy tagja. A többiek végignézik egymás plakátjait, és kérdéseket tesznek fel az azt készítő csoport képviselőjének.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Gondolatok, érzelmek, vélemények képi ábrázolása</p> <p>Önkifejezés Együttműködés Reflektivitás</p>	<p>Csoportmunka – plakátkészítés</p> <p>Képtárlátogatás</p>	<p>Csomagolópapírok Színes filctollak vagy más, a plakátkészítéshez alkalmas eszközök</p>	<p>Ragasztógyurma</p>
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III/a A foglalkozás célba jutott üzenetei					
A	<p>A tanár transzparensen feliratokat helyez a terem távol eső négy pontján a P6 mellékletben található rövid állításokkal.</p> <p>Minden tanuló kiválasztja azt a feliratot, amelyik szerinte a leginkább jellemző a mai magyar társadalomra, és oda áll. Az így létrejövő csoportok tagjai röviden elmondják az indoklásaikat. Ezután közösen megbeszélik, hogy mi lenne a diákok szerint az ideális állapot.</p> <p style="text-align: right;">10 perc</p>	<p>A mai és a kívánatos helyzet közötti különbség tudatosítása</p> <p>Problémaazonosítás Véleményalkotás Kritikai gondolkodás Érvelés</p>	<p>Egész csoportos gyakorlat – véleményválasztás</p>	<p>Elkészített transzparens a jelzett feliratokkal</p> <p>Ragasztógyurma</p>	<p>P6 (Rövid állítások)</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A csoportok összefoglalják a plakátkiállítás tapasztalatait. A szóvivők ennek alapján elmondják, hogy melyek voltak számukra a plakátok legfontosabb üzenetei. 10 perc	Érzelmek és gondolatok megfogalmazása Reflexiók Véleményalkotás	Csoportmunka – kerekasztal Csoportos szóforgó		

Tanári segédletek

P1 Shakespeare: Ahogy tetszik (részlet)

„...mindenkit sok szerep vár
Életében, melynek hét felvonása
A hét kor. Első a kised, aki
Dajkája karján öklendezik és sír.
Aztán jön a pityergő, hajnalarcú,
Táskás nebuló: csigamódra és
Kelletlen mászik iskolába. Mint a
Kemence, sóhajt a szerelmes, és
Bús dalt zeng kedvese szemöldökéről.
Jön a párdúc-szakállú katona:
Cifra szitkok, kényes becsület és
Robbanó düh: a buborék hirért
Ágyúk torkába bú. És jön a bíró:
Kappanon hízott, kerek potroh és
Szigorú szem és jólápoltság:
Bölcsöket mond, lapos közhelyeket,
S így játssza szerepét. A hatodik kor
Papucsos és cingár figura lesz:
Orrán ókula, az övében erszény,
Aszott combjain tágan lötyög a
Jól ápolt ficsur nadrág: férfihangja
Gyerekesse kezd visszavékonyodni,
Síp, fütyül. A végső jelenet,
Mely e fura és gazdag mesét lezárja.
Megint gyermekesség, teljes feledés,
Se fog, se szem, se íny – tönkremenés!

Fordította Szabó Lőrinc

P2 Ötletek a brainstorming moderálásához – Háttéranyag

Milyenek az idők? Milyen problémáik vannak? Nekünk milyen problémáink vannak övelük? Nekik velünk? – Mondjatok fogalmakat, amelyek erre a kérdéskörre vonatkoznak! Fontos leszögezni, hogy most NEM a Ti szeretett, vagy nehezen elviselhető nagyszüleitokről van szó, ne személyeskedjünk. Az idők és a társadalom kérdéseire kérek hívószavakat, általánosságban.

(Következzen itt néhány lehetséges ötlet, ha a diákok valamiért nem eléggé termékenyek. – Az ötletrohamnak, mint tudjuk, *egyetlen* szabálya van: amíg tart, tilos az ötletek minőségét kritizálni, mert begörccsölnék a résztvevők. Csak, ha kimerült a „forrás”, lehet visszatérni, selejtezni, átfogalmazni, összevonni, letisztítani, rendezni a fogalmakat.)

Demográfiai kérdések

A társadalom/foglalkozások előregedése
Nemzedékek közti arány felcserélődése

Személyiségváltozás

Életérzés

Pszichológiai problémák

Érzékszervek romlása

Emlékezet romlása

Térredukció – szűkül körülöttük a fizikailag bejárható tér

Betegségek

Unalmasok

Nevetségesek

Értetlenek

Erőltetik a fiatalon maradáást

Mogorvák, zsémbesek, kritikusok

Panaszkodóak
Ügyetlenebbek az autóvezetésben

Életforma változása
Nyugdíjas kor: céltalanság
Idősek tanulása
Munkaképesség
Nemzedéki feszültség a munkaerőpiacon (nyugdíjasokat szívesebben alkalmaznak, mert nem kell utánuk munkabér költségeket fizetni, szemben a frissen belépők munkanélküliségével)

Gerontokrácia: idősek hatalma a családban, a politikában, a parlamentben
Nincs elég pénzük

P3 A korfa tetején – (Megoldások)

<p>A Központi Statisztikai Hivatal előrejelzése szerint tovább fog csökkenni a fiatalok aránya, és most már megkezdődik az aktív korúak létszám- és aránycsökkenése is. Eközben az idősek száma és aránya is emelkedni fog. Jelenleg számuk 2,1 millió fő. Mekkora lesz az idősek száma 2055-ben? A jelenlegi 21%-ról hány százalékra emelkedik arányuk?</p>	<p>Az alapváltozat szerint 2055-ben az idősek száma a jelenlegi 2,1 millió főről 2,9 millió főre, arányuk 21 százalékról 34 százalékra emelkedik.</p>
<p>Mi okozza az arányuk növekedését?</p>	<p>Az idősek aránya a népességén belül folyamatosan nő, ám ezt hazánkban sokkal inkább a romló termékenység, mint a javuló halandóság okozza.</p>
<p>Melyek azok a státuszváltozások a rendszerváltozást követően, amelyek miatt a fiatal-idősek „társadalmilag” idősek lettek?</p>	<p>E csökkenés leginkább azokat a fiatal-időseket érintette, akik – szerencsés esetben – korengedményes, elő- vagy rokkantsági nyugdíjazás révén többnyire végérvényesen kikerülnek a munkaerőpiacról. Ezzel a státuszváltással foglalkozási karrierjük lezárult, mert nyugdíjasok, mert leértékelődött a tudásuk.</p>

Az átlagosnál jobb vagy rosszabb lakáskörülmények között élnek az idősök?	Az idősök többnyire rosszabb lakáskörülmények között élnek, lakásuk felszereltsége alacsonyabb színvonalú.
Az ENSZ statisztikái hány éves kortól nevezik idősnek, és hánytól öregeknek az embereket?	Idős ember a 65 évét, öreg a 75 évét betöltött személy.
Ki a gerontológus?	Az idős emberek fizikai, pszichés és szociális problémáival komplexen foglalkozó orvos.
Az utóbbi 15 évben a gerontológusok az egészséges és sikeres öregedés lehetőségei felé fordulnak, megkülönböztetve sikeres és sikertelen öregedést. Milyen modern fejleményeknek köszönhető a „sikeres” öregedés?	A modern közegészségügy, a megelőző orvostudomány és a járványtan eredményeként értékelhetjük az életkilátások és életminőség lehetőségeiben bekövetkezett javulást.
Milyen „életesemények” következnek be idős korban?	Az életesemények között említik a nyugdíjazást, az özvegységet, a családi változásokat, a súlyos betegségeket.

Az idős kor problémái között szerepel az ún. „élet-stressz”. Mit gondolsz, mivel javítható?	A stresszről kijelentik, hogy az öregedés és öregkor önmagában stresszt okoz, de nem szükségszerűen destruktív stresszt. Valamennyi kockázattal szemben, a fizikális, a pszichés és társadalmi ártalmakkal kapcsolatos megküzdésben perdöntő az idős ember közösséghez, intézményekhez kapcsolódása.
Milyen intézmények javíthatnak az idősök életminőségén?	Ilyennek tekinthetők a nyugdíjasok szervezetei, klubjai és mozgalmi, az idősök az idősökért szerveződések, az idősök a gyermekekért, a gyermekek az idősökért mozgalmak és szervezetek. Vallási közösségek és szeretetszolgálatok, célszerű tevékenységet és szabadidőprogramokat biztosító idősök körei, valamint nyugdíjasok kamarája, idősök sportkörei, nyugdíjasok szabadegyetemei, nyugdíjasok közvetítő irodái, idősök klubjai, művelődési csoportjai.

<p>Mit gondolsz, milyen tulajdonságok jellemzik a sikeresen öregedő embert? A vizsgálatok során, az ún. matuzsálemi korban, ebből a típusból találtuk a legtöbbet.</p>	<p>Van, aki korban előrehaladva legidősebb koráig, csaknem haláláig tevékeny, kezdeményező, pozitív gondolkodású, reális, kellő önbizalommal és kellő kedélyével meghatározó, példamutató tagja családjának, közösségének. Tapasztalatait, meglévő képességét és erejét, önállósága lehető megtartásával, szolidárisan gyakorolja, és jellemző módon, még késői időskorban is érdeklődő, kíváncsi és tanulni vágyó. Ez a típus egészségesebb és kifejezetten boldogabb, harmonikusabb öregséget ér meg, úgynevezett sikeresen öregedő ember.</p>
<p>Idős korban előfordulnak érzécszalódások, a valóság érzékelésének zavarai. Mi lehet ennek az oka?</p>	<p>A halláscsökkenésen kívül egyéb érzékszervünk korrallyal gyakoribbá váló működéscsökkenése is vezethet realitászavarokhoz, érzécszalódásokhoz, akár hallucinációkhoz is, például látáscsökkenés esetén, szürke hályog vagy zöld hályog következményeként.</p>

<p>A 100 éves és idősebb matuzsálemek vizsgálatai azt látszanak igazolni, hogy a hosszabbéletűség, egészségesebb élet néhány fontos tényezővel összefügg. Melyek lehetnek ezek?</p>	<p>Ezek az érdeklődés vezérelte tevékenység, könnyű vegyes táplálkozás, önálló életvitel, naprakész feladatok, saját magával és világával elégedettség, jó kedély és hangulat, és nem utolsósorban a lankadatlan kíváncsiság, ismeretigénylés, de legalább is tanuló, gondolkodó beállítódás. Jelentős előny a napi problémákra adott saját életstílusbeli válaszok biztonsága. A személyesen megélt hit jelentősége hangsúlyozható. Lehet ez vallásos hit, eszmei hit vagy éppen emberléptékű, de az életet vezérlő bizakodás hite.</p>
---	--

P4 Gondolatok a „sikeres” idősekről (A változat)

„Van, aki korban előrehaladva legidősebb koráig, csaknem haláláig tevékeny, kezdeményező, pozitív gondolkodású, reális, kellő önbizalommal és kellő kedélyével meghatározó, példamutató tagja családjának, közösségének. Tapasztalatait, meglévő képességét és erejét, önállósága lehető megtartásával, szolidárisan gyakorolja, és jellemző módon, még késői időskorban is érdeklődő, kíváncsi és tanulni vágyó. Ez a típus egészségesebb és kifejezetten boldogabb, harmonikusabb öregséget ér meg, úgynevezett sikeresen öregedő ember.”

Ezekkel a tulajdonságokkal már találkoztunk a D2 feladatlap kérdéseire adott válasz során. Most azt vizsgáljuk, hogy konkrétan milyen tulajdonságokkal gazdagíthatjuk ezt a listát a diákok által megnevezett jó példák segítségével.

A fenti tulajdonságok erőteljesen a személyiséghez kötődnek. Eleget-e a „sikeres” idősödéshez a lelki egészség és alkotókedv, társas hajlamok? Szükség van-e időspolitikai, gazdasági feltételekre is hozzá?

P5 Magány vagy egyedüllét (Vitakérdések)

- Csak az időskort jellemzi a magány?
- Lehet-e valaki egyedül, de nem magányosan?
- Lehet-e az ember magányos, noha fizikailag nincs egyedül?
- Vannak-e az egyedüllétnek előnyei időskorban?
- Vannak-e az egyedüllétnek előnyei fiatal korban?
- Van-e különbség a fiatal- és az időskori magány között?
- Vannak-e eszközei a fiatal embernek a magányérzés leküzdésére?
- Vannak-e eszközei az idős embernek a magányérzés leküzdésére?

P6 A transzparenszek szövegei

1. AZ IDŐSEK VANNAK A HATALOMBAN
2. AZ IDŐSEKÉ A TULAJDON, A VAGYON
3. AZ IDŐSEK MEGTŰRT, TERHES TAGJAI A TÁRSADALOMNAK
4. AZ IDŐSEKKEL MEGKÜLÖNBÖZTETETT TISZTELETTEL BÁNUNK